

UDK 32:327(4)(324)

Uticaj nemačkih izbora na transatlantske odnose: (ne)očekivani izazovi i potencijali

Sažetak

U ovom radu analiziraju se moguće pozitivne i negativne posledice izbora u Saveznoj Republici Nemačkoj po odnose sa Sjedinjenim Američkim Državama i transatlantske odnose u širem smislu. U radu se tvrdi da su razmimoilaženja oko pitanja nuklearnog oružja i potrebnih budžetskih izdataka za NATO ključni potencijalni problemi u odnosima Berlina i Vašingtona, nakon promene vlade u Nemačkoj i dolaska „semafor koalicije“. Sa druge strane, postoje i potencijali koji su posledica ove promene, a koji se odnose na veće približavanje u pitanjima kao što su klimatske promene, zaštita demokratije, odnos prema Rusiji i Kini. U radu se daje pregled na koji način partije koje čine novu vlast u Nemačkoj gledaju na ova pitanja, te koliko je realno da ove pretnje ili perspektive budu aktivirane u transatlantskim odnosima u narednom periodu.

Ključne reči

Nemačka, izbori, semafor koalicija, SAD, NATO, transatlantski odnosi, nuklearno oružje

Kada je početkom 2021. godine Trampa u Beloj kući zamenio novoizabrani predsednik SAD Džozef Bajden, delovalo je da dolaze i bolji dani za transatlantske odnose. Popularnost SAD u nemačkom javnom mnjenju ponovo je porasla (Gehrke, 2021). Verovalo se da će se sve brzo vratiti na Obamin period relativno skladne saradnje, kada jeste bilo pojedinih problema (poput afere prisluškivanja Angele Merkel od strane SAD), ali je postojala jasna rešenost obe strane da se održi najbliže strateško partnerstvo.

Septembarski izbori za najviše nemačko predstavničko telo su, pomalo neočekivano, nagovestili moguće nove turbulencije u odnosima, ovoga puta prevashodno podstaknute promenama u odnosu snaga u Bundestagu. Novi medeni mesec u odnosima Berlina i Vašingtona izgledao je u oktobru i novembru daleko manje izvesno nego što se očekivalo. Prvi razlog je bio priličan pad u broju glasova ključnog zagovarača savezništva sa SAD – koalicije CDU i CSU. Drugi razlog je bio programski stav SPD i Zelenih (koji su, uz liberale, postali činilac nove „semafor koalicije“) da je poželjan svet bez nuklearnog oružja i da bi nemačka trebalo da teži tom cilju na različite načine, što se moglo doživeti kao ugrožavanje strateškog koncepta NATO i doktrine nuklearnog odvraćanja. Treći razlog bilo je čvrsto programsko protivljenje Zelenih (kojima će u novoj vladi pripasti i važan resor spoljnih poslova) zahtevima NATO iz 2014. godine o izdvajanju barem 2% budžeta za odbranu. Ipak, kraj novembra i objavljivanje koalicionog sporazuma su ukazali da će ove teme biti manje izazovne nego što je delovalo nakon izjava i da će proatlantska koncepcija prevladati i u novoj vlasti.

Ovaj rad teži da odgovori na pitanje na koji su način ishodi nemačkih izbora uticali na transatlantske odnose. U prvom delu rada ukratko ćemo predstaviti ulogu tema iz oblasti transatlantskih odnosa u nemačkih izborima 2021. godine. U naredna dva dela rada biće analizirani ključni izazovi za transatlantske odnose koji su u vezi sa rezultatima ovih izbora. Potom ćemo analizirati i koje su tu pozitivne promene, odnosno potenci-

jalne šanse transatlantske odnose koje su ovi izbori doneli u odnosu na prethodne iz 2017. godine. Konačno, u zaključnom delu osvrnućemo se na to koji će faktori uticati na aktivaciju ovih izazova i šansi za transatlantske odnose u narednom periodu.

Spoljna politika i nemački parlamentarni izbori 2021. godine

Spoljnopolitičke teme najčešće nisu među glavnim temama koje odlučuju izbore. U spoljnopolitičkoj analizi dugo je vladao takozvani Almond-Lipmanov konsenzus, koji je tvrdio na osnovu empirijskih nalaza kako se javno mnjenje ne interesuju spoljnopolitičke teme (Lipset and Rokkan, 1967). No, vremenom je ovakav konsenzus izazivan iz različitih uglova (Holsti, 1992: 445-455). Pojavila su se istraživanja konteksta u kojima spoljna politika ipak može postati bitna, sa posebnim osvrtom na situacije ratova ili donošenja nekih važnih identitetskih odluka (Rečević i Krstić, 2019). Trend fokusa na unutrašnju politiku u spoljnopolitičkoj analizi poslednjih godina doveo je do usmerenja istraživanja i u pravcu uloge partija u kreiranju spoljne politike (Alden and Aran, 2017: 80-82), pa posledično i do fokusa na uticaj izbora na kreiranje spoljne politike (Raunio and Wagner, 2020). Time su ojačane premise takozvanih *Innenpolitik* pristupa u teoretizaciji spoljne politike, koje su negirale ključni značaj strukturnih varijabli i gledanja na države kao na „bilijarske kugle“, te potencirale da je važno fokusirati se na unutarpolitičke procese.

Međutim, ovogodišnji nemački izbori u većoj meri su odgovarali starom konsenzusu o nevažnosti spoljnopolitičkih tema za izbore. Razgovori o spoljnoj politici bili su na marginama u ovom izbornom ciklusu. Izuzetak su bile rasprave oko povlačenja NATO iz Afganistana, koje takođe nisu potrajale previše dugo (Franke, 2021). Spoljnopolitičke teme bile su na agendi tek u trećoj televizijskoj debati vodećih kandidata za kancelare (SRF, 2021). U skladu sa tim, transatlantski teme i pitanja odnosa sa SAD bile su manje zastupljene i u izbornim platformama i manje komunicirane na izbornim skupovima, nego što je to bio slučaj pre četiri godine (Krstić, 2018). Jedini izuzetak jesu bila evropska pitanja. U partijskim programima su spoljnopolitičke teme bile po pravilu pri kraju, uz izuzetak AfD (na sredini) i demohrišćana, u čijem programu je spoljna politika bila prvo poglavlje (Franke, 2021). Razlog zbog kog se CDU-CSU koalicija odlučila da više istakne u svom programu ovaj aspekt leži u želji da se potvrdi spoljnopolitičko nasleđe odlazeće premijerke Angele Merkel, kao i da se naglasi kontinuitet i sigurnost glede nemačke uloge u svetu koje glasanje za ovu koaliciju može da pruži. No, ni druge partije nisu predlagale naročiti diskontinuitet, osim Levice i Alternative za Nemačku, pa u tom smislu ni ne čudi da su ove teme bile manje važne za birače na izbornom tržištu.

Ovakva situacija unekoliko se razlikuje od izbora za Bundestag 2017. godine. U prethodnim izborima transatlantski odnosi bili su daleko uče-

stalije artikulirani kao tema (Krstić, 2018). Njihov ishod je potvrdio da će odnosi Savezne Republike Nemačke i Sjedinjenih Američkih Država (SAD) biti na vetrometini u narednom periodu, što je bilo gotovo izvesno nakon ustoličenja Donalda Trampa na mesto predsednika SAD januara iste godine. Uspon NATO-skeptičnih partija, poput Alternative za Nemačku (AfD) i Levice, uspon Slobodne demokratske partije (liberala) čiji su pojedini predstavnici problematizovali svrsishodnost sankcija prema Rusiji od, te sve izrazitija skepsa prema Trampu kod Zelenih, Socijal-demokratske partije nemačke (SPD) i koalicije Hrišćansko-demokratske unije i Hrišćansko-socijalne unije (CDU-CSU), ukazivali su na brojne izazove koji će postojati na relaciji Berlin - Vašington (Krstić 2018). Ishod ovih izbora bila je nova-stara „velika koalicija” CDU/CSU - SPD, koja je uspela da odnose sa SAD održi u funkcionalnom stanju, ali uz brojne vidne turbulencije u odnosu sa Trampom, ambasadorom SAD u Nemačkoj Ričardom Grenelom i drugim važnim akterima.

Ipak, to što se ovoga puta manje govorilo u samoj kampanji o transatlantskim odnosima nego pre četiri godine, ne znači da će posledice ovih izbora neće po odnose Berlina i Vašingtona (a posledično i Brisele i Vašingtona) biti beznačajne. Rezultati izbora doveli su do promene vlasti.¹ Najveći gubitnik izbora svakako je do skora vladajuća koalicija CDU-CSU, koja je izgubila veliki broj glasova i ostvarila najgori rezultat u istoriji. Drugi najveći gubitnik je Levica, koja je pala na oko 5% podrške. Najveći dobitnik je SPD, koja je osvojila najveći broj glasova, kao i Zelena partija, koja je gotovo duplirala podršku koju je imala 2017. godine. Solidan rezultat, uz malo povećanje broja glasova, ostvarila je i Slobodna demokratska partija (Liberali), dok je blagi pad ostvarila Alternativa za Nemačku. Ovakvi rezultati doveli su do promene vlasti i formiranja nove koalicije koju čine SPD, Zeleni i Liberali. Imajući vidu ovakav ishod izbora i prvu promenu kancelara nakon 16 godina, razlike u stavovima prema transatlantskim pitanjima, koliko god malo naglašavane u samoj kampanji, mogu imati važne političke posledice. U narednim delovima rada biće analizirane moguće negativne i pozitivne posledice ishoda ovih izbora na transatlantske odnose, uzimajući u obzir koalicioni sporazum nove „semafor koalicije”, kao i izborne platforme partija koje su formirale novu vlast.

Pitanje nuklearnog oružja: ključni (ne)očekivani izazov za transatlantske odnose

Veliki pad koalicije CDU-CSU na izborima, uz paralelni porast SPD-a i Zelenih i mogućnost da, zajedno sa Liberalima, formiraju postizbornu većinu, stavio je na agendu nuklearno pitanje. Ovo pitanje ima više dimenzija, od kojih svaka utiče na transatlantske odnose, jer se strateški

[1] Kompletni rezultati izbora dostupni su na: <https://www.bundeswahlleiter.de/en/bundestagswahlen/2021/ergebnisse/bund-99.html#stimmtable13>

koncept NATO bazira i na doktrini nuklearnog odvraćanja, pa bi promena stava Berlina prema nuklearnom oružju mogla biti veoma problematična za dugoročno funkcionisanje postojećih transatlantskih struktura.

Najvažniji izazov u ovom domenu jeste stav prema nuklearnom oružju na teritoriji Nemačke. Načelno se sve opcije, pa čak i CDU-CSU, i AfD, zalažu za dugoročan cilj Nemačke i sveta bez nuklearnog oružja (Franke, 2021). Ovakvo zalaganje stav je i jedne vrste tabua u vezi sa nuklearnim naoružanjem koji je izgrađen tokom Hladnog rata (Tannenwald, 2007). Međutim, operativno se partije veoma razlikuju u pogledu toga kako doći do ovog načelnog cilja i da li Nemačka treba da teži ukklanjanju nuklearnog oružja sa svoje teritorije i dok svet još uvek nije na poželjnom putu denuklearizacije. Nemačka ne poseduje sopstveno nuklearno oružje, ali se na njenoj teritoriji nalazi dvocifren broj američkih taktičkih nuklearnih raketa B-61 (Stelzenmüller, 2021). Kako bi ove rakete bile imale svoju funkciju u doktrini odvraćanja, neophodno je da postoje i adekvatni nemački bombarderi koji bi mogli da nose ove rakete. Trenutna situacija je takva da nemačka poseduje Tornado bombardere koji imaju ovakav kapacitet, ali da su oni prilično stari i da će uskoro morati da budu izbačeni iz upotrebe – što znači da će biti neophodno nabaviti nove, ukoliko se želi nastavak participacije u nuklearnom programu NATO (Franke, 2021b).

Najveći gubitnik ovih izbora – do sada vodeća koalicija CDU-CSU – imala je jasan stav da je rakete potrebno zadržati i da je potrebno nabaviti nove bombardere, što je još ranije jasno zagovarala i ministarka odbrane i doskorašnja partijska liderka CDU Anegret Kramp Karenbauer (DW, 2021). Sa druge strane, izborne platforme dve najveće pobedničke partije – SPD i Zelenih – bile su daleko neodređenije u ovom pogledu. Socijademokrate konstatuju kako je neophodno napraviti ozbiljnu debatu i procenu oko toga da li je potrebno nabavljati nove bombardere, uzimajući još jednom u obzir da je njihov dugoročni cilj napuštanje nuklearnog oružja (SPD, 2021: 63). Zeleni ne pominju temu nabavke bombardera direktno u svom programu, ali naglašavaju potrebu preispitivanja „zastarelih hladnoratovskih doktrina odvraćanja” i još jače ističu potrebu napuštanja nuklearnog oružja (Bündnis 90/Die Grünen, 2021: 250). Liberali nemaju jasan stav, sa izuzetkom načelnog dugoročnog zalaganja za svet bez nuklearnog oružja (FDP, 2021: 52). Sve ovo je ostavilo utisak da će nova koalicija potencijalno biti skeptična prema učešću u NATO Sporazumu nuklearne raspodele (Nuclear Sharing Agreement), iako nijedna od opcija nije otvoreno rekla da želi momentalno da protera američki nuklearni arsenal i da se protivi nabavci novih aviona (kao što je to eksplicitno učinila opoziciona Levica).

Sporazum „semafor koalicije” sa kraja decembra donekle je umanjio skepsu u ovom pogledu. Urodili su plodom pokušaji generalnog sekretara NATO da utiču na Nemačku u ovom domenu tokom svoje posete Berlinu (Reuters, 2021), kao i slični pokušaji američkog predsednika Bajdena koji je u ovu svrhu u Nemačku poslao sredinom novembra senatora iz Delavera i sebi bliskog političara Krisa Kunsu (Stelzenmüller, 2021).

Sporazumom je tako definisano da će Nemačka ostati u NATO Sporazumu nuklearne raspodele, da će američke nuklearne bojeve glave ostati na njenoj teritoriji i da će biti nabavljeni novi bombarderi (Hill, 2021). Ipak, određena skepsa će nastaviti da postoji i dugoročno, jer deluje da unutar ovih partija postoje sve snažnije struje koje oponiraju ovakvom realističkom kompromisu. Posebno na to ukazuje činjenica da je na ovim izborima preko 20% izabranih kandidata SPD i Levice predstavljaju prvi put izabrani mladi kadrovi, koji su, po pravilu, više levo orijentisani od partijskog rukovodstva i kritičniji prema militarističkim temama (Ganster, 2021). Zbog toga će ove teme ostati u etru određenih krugova u vladajućim partijama, iako neće momentalno proizvesti veće potreze za transatlantske odnose.

Takođe, činjenica da SPD i Zeleni gledaju blagonaklono na Sporazum o zabrani nuklearnog oružja ukazuje da bi u perspektivi moglo doći do novih poteškoća u transatlantskim odnosima glede ovog pitanja. Dok Vašington i dalje smatra nuklearno oružje važnim elementom svoje odbrane, nova vlada u Berlinu ne preza od kritike nuklearnog oružja kao takvog i biće spremnija da (barem simbolički) deluje na ovom polju od prethodne vlade kancelarke Merkel. Socijaldemokratska partija Nemačke novog kancelara Olafa Šolca (SPD, 2021: 63), kao i Zelena partija nove ministarke spoljnih poslova Analene Berбок (Bündnis 90/Die Grünen, 2021: 250), zalažu se za učešće na konferencijama zemalja potpisnica ugovora, ali u statusu posmatrača. Učešće Nemačke u statusu posmatrača je eksplicitno navedeno i u koalicionom sporazumu tri partije nove vladajuće većine (SPD, Die Grünen, FDP, 2021: 145). I ova činjenica potvrđuje da će na ovom polju postojati promena u odnosu na pristup Berlina u prethodnih 16 godina, te da ova tema može biti izazovna za transatlantske odnose u narednom periodu.

Dodatni izazovi: izdaci za odbranu i stav prema SAD

Pitanje ispunjavanja zahteva NATO od 2% izdataka za odbranu bilo je od 2014. godine izvor trzavica u odnosima Berlina i Vašingtona. Još je Barak Obama upućivao kritike Nemačkoj zbog neispunjavanja ovog zahteva. Kritike su se intenzivirale za vreme predsednika Trampa. Međutim, ovoga puta se CDU-CSU koalicija otvoreno izjasnila da se zalaže za dostizanje ovog standarda (CDU – CSU, 2021: 139). Socijaldemokrate se nisu eksplicitno izjasnile ni za ni protiv, već su samo pominjali potrebu razvijanja nemačke vojske. Zelena partija je u svojoj izbornoj platformi eksplicitno odbacila zahtev od 2% izdataka za odbranu. Koalicioni sporazum „semafor koalicije“ nije eksplicitno odbacio ovaj zahtev, ali je suštinski jasno da on neće biti ispunjen u skorom periodu. Umesto toga, postavljen je cilj od 3% budžetskih izdataka za ukupnu međunarodnu aktivnost Nemačke – računajući diplomatiju, razvojnu pomoć i odbranu (SPD, Die Grünen, FDP, 2021: 144). Ovakav kompromis zapravo je

preuzet iz programa Slobodne demokratske partije, koja se zalagala za troprocenta izdvajanja za „3D međunarodnu bezbednost – *defence, development, diplomacy* (FDP, 2021: 51). Jasno je da se ovi povećani izdaci odnose prevashodno na dodatne investicije u diplomatiju i instrumente razvojne pomoći. Imajući sve navedeno u vidu, šanse da Nemačka dostigne traženi nivo izdataka u odbrani si faktički, što je direktna posledica izbornih promena, jer bi dostizanje bilo daleko izglednije da su demohrišćani i dalje nosilac vlasti. Ova tema može biti jedan od uzroka problema u odnosima Nemačke sa drugim državama NATO, a naročito sa SAD.

Za razliku od prva dva navedena problema, treća stavka je veoma uslovna i može samo hipotetički da predstavlja problem u budućnosti. Naime, ovi izbori doveli su veliki pad demohrišćanske koalicije, koja tradicionalno u svojoj platformi navodi SAD kao „najvažnijeg partnera u svetskoj politici“, uz veliki optimizam koji postoji od dolaska Džozefa Bajdena na mesto predsednika (CDU-CSU, 2021: 139). Dobar rezultat liberala, koji u svojoj platformi ističu posvećenost „nemačko-američkom prijateljstvu“ jeste obećavajuć u ovom domenu (FDP, 2021: 54). Međutim, činjenica da su SPD i Zeleni iskazivali podršku strateškoj saradnji sa SAD yek uz snažno naglašavanje potrebe za promenom pristupa i novim početkom, ukazuje da veći deo aktuelne vlasti nije a priori zadovoljan odnosom sa SAD, iako svakako ne planira da radi na udaljavanju od ovih partnera (Bündnis 90/Die Grünen, 2021: 227-228). Zeleni i socijaldemokrate generalno više naglašavaju evropsku komponentu u okviru šire evroatlantske saradnje, a potreba za produbljivanjem evropske integracije u ovom domenu u ovom domenu našla je svoje mesto i u koalicionom sporazumu nove vlasti (Bündnis 90/Die Grünen, 2021: 135-136). Naravno, naglašeno je i da bi evropska bliža saradnja trebalo da bude usklađena sa mehanizmima NATO i time je sklonjena dilema da li bliža evropska saradnja u odbrani narušava postojeće trenutne evroatlantske mehanizme (Bündnis 90/Die Grünen, 2021: 136). Međutim, u perspektivi bi veći fokus na evropsku integraciju u ovom domenu mogao da dovede i do smanjenja intenziteta i važnosti evroatlantske odbrambene komponente. Ovakav ishod nije nužan i zbog toga je ovakav izazov više u domenu potencijala. Međutim, deluje da bi Vašington ipak bio srećniji da novu vladu čine oni koji o SAD uglavnom govore u superlativima, iako će svakako i sa novim „semafor“ vlastima surađivati veoma blisko.

Moguće pozitivne posledice izbora za transatlantske odnose

Iako su rezultati izbora doneli nešto više izazova, činjenica je da postoje i određeni potencijali za transatlantske odnose koje su rezultati ovih izbora doneli. U narednim redovima oni će biti ukratko predstavljani i pojašnjeni.

Prva dobra posledica po transatlantske odnose jeste blagi pad Alternative za Nemačku i ozbiljan pad Levice, koja je imala skoro duplo manje

procenata glasova nego pre četiri godine. Ove dve opcije predstavljaju najveći izazov po transatlantske odnose. Na izborima 2017. godine, obe opcije su bile u porastu, što je moglo predstavljati izazov za transatlantske odnose da se ovaj trend rasta nastavio. Ovi izbori su pokazali da je trend rasta tvrdih levih i desnih opcija zaustavljen.

Druga dobra posledica jeste da će nova koalicija biti spremnija na normativnu politiku koja se zalaže za odbranu demokratije i ljudskih prava širom sveta, nego što je bila prošla. U tom kontekstu, biće usklađena i sa namerom Bajednove administracije da predstavi odbranu demokratije kao jedan od svojih prioriteta. To će biti naročito značajno u kontekstu odnosa prema Kini, koji je najvažniji sistemski izazivač SAD i Zapada, a gde će nova vlast u Berlinu biti verovatno oštija nego prethodna vlast predvođena demohrišćankom Angelom Merkel, koja se iz ekonomskih razloga ipak donekle suzdržava u odnosu prema Peking. Takođe, nova vlada deli sa Vašingtonom i izuzetnu zainteresovanost za globalno upravljanje klimatskim promenama i suzbijanje njihovih štetnih posledica.

Treća dobra posledica jeste da će određeni akteri u novoj vlasti biti oštiji prema Rusiji, nego što je to bila prethodna vlada „velike koalicije“ demohrišćana i socijaldemokrata. Socijaldemokrate, doduše, ostaju otvoreniji za približavanje sa Rusijom i ističu u svom programu da je Rusiji moguće ukinuti sankcije ako ispoštuje dogovor iz Minska (SPD, 2021: 59), dok su Zeleni i Liberali oštiji i snažno zagovaraju nastavak (a možda i zaoštavanje, ako bude potrebe) politike sankcije. Liberali su u tom pogledu oštiji nego pre četiri godine, kada su suptilno problematizovali održivost politike sankcija prema Rusiji, što sada nije bio slučaj (Krstić, 2018). Liberali su sada otišli prilično daleko u kritici obrazaca saradnje sa Rusijom koje je gajila dosadašnja vlada, pa su čak predložili i moratorijum na izgradnju gasovoda Severni tok 2. Oštar stav Zelenih prema ruskom uticaju, koji podrazumeva i predloge za obustavom izgradnje, svakako će odgovarati ušima Bele kuće i Stejt departmenta (Franke, 2021a).

Četvrta dobra posledica jeste želja svih aktera, a naročito SPD-a, za što dubljom evropskom obrambenom integracijom i za stvaranjem evropske vojske. Iako je rečeno da bi ovo mogao biti i izazov za transatlantske odnose – to bi ujedno mogla biti i šansa za njihovo produbljivanje na novoj osnovi. Jačanje evropske komponente moglo bi potencijalno učiniti evroatlantsku bezbednosnu saradnju funkcionalnijom. Isto važi i zalaganje novih vlasti u Berlinu da se u EU uvede većinsko odlučivanje u sferi spoljne politike, koje bi moglo dovesti do efikasnijeg zajedničkog delovanja EU i SAD u svetskoj politici.

Zaključak

Nova koalicija Socijaldemokratske partije, Zelene partije i Slobodne demokratske partije donela je sa sobom određene izazove za transatlantske odnose. Skepsa prema nuklearnom oružju i nespремnost da se izdvoji

2% budžeta za odbranu svakako će biti problematične teme u odnosima Vašingtona i Berlina u narednom periodu. Ipak, koalicioni sporazum „semafor koalicije“ doneo je olakšanje pristalicama bliže transatlantske saradnje, jer se jasno naglasilo da će Nemačka zadržati američke nuklearne glave na svojoj teritoriji i da će nastaviti da učestvuje u NATO doktrini nuklearnog odvratanja. Ipak, nova vlast u Nemačkoj donosi i određene perspektive i šanse sa dodatno približavanje Berlina i Vašingtona i učvršćivanje transatlantskih odnosa. Između ostalog, deluje da će nova vlast imati usklađeniji stav sa Vašingtonom glede politike prema Rusiji i Kini, kao i normativnog usmerenja na zaštitu demokratije i borbe protiv klimatskih promena. Takođe, činjenica da su Alternativa za Nemačku i Levica u stagnaciji odnosno padu, ukazuje da su opcije koje su najskep-tičnije prema saradnji sa SAD nisu više u usponu.

Da li će i u kolikoj meri ovi izazovi i šanse da utiču na kvalitet transatlantskih odnosa zavisice od drugih faktora. Prevažodno, zavisice od međunarodnog konteksta i eksternih događaja koji će zahtevati zajedničko transatlantsko delovanje. Što bude više pretnji po zajedničke interese i vrednosti koje se vlasti u Vašingtonu i Berlinu ističu kao osnove za svoje međunarodno delovanje, to će se više zaboravljati na razlike i to će biti više spremnosti na kompromis oko određenih neslaganja. Ovakva spremnost na realističko popuštanje je već pokazana u Berlinu u vezi sa nuklearnim oružjem, dok deluje da je za očekivati slično kompromisno ponašanje Vašingtona u pogledu činjenice (kojom SAD svakako nisu zadovoljne) da Nemačka neće dostići zahteve od 2% izdataka za budžet odbrane. Drugi važan faktor biće događaji unutar Evrope i pravac razvoja EU u domenu bezbednosti i spoljne politike. Mogući su različiti scenariji – od fokusa na isključivo evropsku integraciju, uz želju za emancipacijom od SAD (što trenutno ne deluje realno), preko produbljivanja razvoja evropske komponente odbrambenog i spoljnopoličkog delovanja u okviru šireg koncepta evroatlantske saradnje (što je scenario za koji se deklarativno zalaže nova većina u Berlinu), pa sve do očuvanja trenutnog statusa (što takođe deluje kao moguć scenario) ili čak i moguće razgradnje trenutnog stepena integrisanosti. Berlin jeste važan, ali ne i jedini centar koji će u Evropi odlučivati o sudbini transatlantskih odnosa. Konačno, treći važan faktor biće i situacija u SAD. Već 2022. godine u SAD se održavaju izbori za Kongres, koji će prikazati trendove u unutrašnjoj politici SAD. Povratak republikanske većine u jednom ili oba doma, mogao predstavljati i suptilnu najavu za povratak Trampa ili njemu bliskog kandidata u Belu kuću na izborima 2024. godine – što bi svakako donelo i nove izazove za transatlantske odnose, na koje je veoma upitno kako bi reagovala nova „semafor koalicija“ sa mandatom do kraja 2025.

The impact of the German elections on transatlantic relations: (un)expected challenges and opportunities

Abstract

This paper analyzes the possible positive and negative consequences of the elections in the Federal Republic of Germany on relations with the United States and transatlantic relations in a broader sense. The paper claims that disagreements over the issue of nuclear weapons and the necessary budget expenditures for NATO are the key potential problems in relations between Berlin and Washington, after the change of government in Germany and the arrival of the “traffic light coalition”. On the other hand, there are also several potentials for deepening the relations between Washington and the new government in Berlin, which are related to greater normative convergence in issues such as climate change, protection of democracy, relations with Russia and China. The paper gives an overview of how the parties that make up the new government in Germany view these issues, and how realistic it is that these threats or opportunities will be activated in transatlantic relations in the coming period.

Key words

Germany, elections, coalition traffic light, USA, NATO, transatlantic relations, nuclear weapons

Literatura

- Alden, Chris and Aran, Ammon (2017), *Foreign Policy Analysis: New Approaches*, 2nd ed., London: Routledge.
- Bündnis 90/Die Grünen (2021), *Deutschland. Alles ist Drin. Bundestagswahlprogramm 2021*, dostupno na: https://cms.gruene.de/uploads/documents/Wahlprogramm-DIE-GRUENEN-Bundestagswahl-2021_barrierefrei.pdf [pristupljeno 9. decembra 2021]
- CDU – CSU (2021), “Das Programm für Stabilität und Erneuerung”, dostupno na: <https://www.csu.de/common/download/Regierungsprogramm.pdf> [pristupljeno 9. decembra 2021]
- DW, 21 April 2020, “Germany considers nuclear-capable F-18 to replace its aging fleet”, Deutsche Welle, dostupno na: <https://www.dw.com/en/germany-considers-nuclear-capable-f-18-to-replace-its-aging-fleet/a-53202359> [pristupljeno 9. decembra 2021]
- FDP (2021), Nie gab es mehr zu tun. Wahlprogramm der Freien Demokraten, dostupno na: https://www.fdp.de/sites/default/files/2021-06/FDP_Programm_Bundestagswahl2021_1.pdf [pristupljeno 9. decembra 2021]
- Franke, Ulrike, 2021a „Foreign and defence policy in the German election”, European Council on Foreign Relations, dostupno na: <https://ecfr.eu/article/foreign-and-defence-policy-in-the-german-election/> [pristupljeno 8.12.2021]
- Franke, Ulrike, 27 September 2021b, “What Germany’s Election Results Mean for U.S. Foreign Policy”, Politico, dostupno na: <https://www.politico.com/news/magazine/2021/09/27/germany-election-us-foreign-policy-514433> [pristupljeno 9. decembra 2021]
- Ganster, Ronja, 29 November 2021, “Germany’s New Government Sttles the Nuclear Debate – for Now”, *German Marshall Fund of the United States*, dostupno na: <https://www.gmfus.org/germany-new-government-sttles-the-nuclear-debate-for-now>

- gmfus.org/news/germanys-new-government-settles-nuclear-debate-now [pristupljeno 9. decembra 2021]
- Gehrke, Laurenz, 22 November 2021, „Germans warm to US again under Biden: Report”, Politico, dostupno na: <https://www.politico.eu/article/germany-us-relations-positive-again-under-joe-biden-survey/> [pristupljeno 9.12.2021]
- Hill, Jenny, 6 December 2021, “Ready for power: Team Scholtz promises a new Germany”, BBC, dostupno na: <https://www.bbc.com/news/world-europe-59516156> [pristupljeno 9. decembra 2021]
- Holsti, Ole R (1992), “Public Opinion and Foreign Policy: Challenges to the Almond Lippmann Consensus Mershon Series: Research Programs and Debates”, *International Studies Quarterly*, vol. 36, no. 4, pp. 439-466
- Krstić, Milan (2018), “Uticaj izbora u Nemačkoj 2017. godine na transatlantske odnose: stižu li vetrovi promena?”, *Politički život*, vol. 15, str. 89-102.
- Lipset, Seymour Martin and Stein, Rokkan (1967), “Cleavage Structures, Party Systems, and Voter Alignments”, in: Martin Seymour Lipset and Rokkan Stein (eds.), *Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspectives*, New York: The Free Press
- Raunio, Tapio and Wagner, Wolfgang (2020), “The Party Politics of Foreign and Security Policy”, *Foreign Policy Analysis*, vol. 16, no. 4, pp. 515-531.
- Rečević, Tijana i Krstić, Milan (2019), „Svi na istoj strani? Kako spoljnopolitički odlučioi objašnjavaju vojnu neutralnost, a kako je građani shvataju”, u: Stefan Surlić (ur.), *Saradnja Srbije sa evroatlantskom zajednicom*, Beograd, Univerzitet u Beogradu – Fakultet političkih nauka i Institut za evropske poslove
- Reuters, 19 November 2021, “Nato expects Germany to stay in alliance’s nuclear sharing – Stoltenber”, *Reuters*, dostupno na: <https://www.reuters.com/world/europe/nato-expects-germany-stay-alliances-nuclear-sharing-stoltenberg-2021-11-19/> [pristupljeno 9. decembra 2021]
- SPD (2021), *Das Zukunftsprogramm der SPD*, dostupno na: <https://www.spd.de/fileadmin/Dokumente/Beschluesse/Programm/SPD-Zukunftsprogramm.pdf> [pristupljeno 9. decembra 2021]
- SPD, Die Grünen, FDP (2021), *Mehr Fortschritt wagen: Bündnis für Freiheit, Gerechtigkeit und Nachhaltigkeit*, dostupno na: <https://www.wiwo.de/downloads/27830022/8/koalitionsvertrag-2021-2025.pdf> [pristupljeno 9. decembra 2021]
- SRF, “Spitzenkandidaten liefern sich letzte Diskussion vor der Wahl”, 23 September 2021, *SRF*, dostupno na: <https://www.srf.ch/news/international/cdu-csu-legt-zu-spitzenkandidaten-liefem-sich-letzte-diskussion-vor-der-wahl> [pristupljeno 9. decembra 2021]
- Stelzenmüller, Constanze, 19 November 2021, “Nuclear weapons debate in Germany touches a raw NATO nerve”, Brookings Institution, dostupno na: <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2021/11/19/nuclear-weapons-debate-in-germany-touche-a-raw-nato-nerve/> [pristupljeno 9. decembra 2021]
- Tannenwald, Nina (2007), *The Nuclear Taboo: The United States and the Non-Use of Nuclear Weapons Since 1945*, Cambridge: Cambridge University Press